

Kalaallit Nunaanni demokrati naapertorlugu tusarniaanermi periutsit

- NALUNAARUSIAQ NAALISAGAQ

Una nalunaarusiaq nalunaarusiaminngaanniit "Kalaallit Nunaanni inuit oqartussaagataa nerat suliniutit annertuut tusarniutigineqartarneranni eqqortumik ingerlanneqarnera"-niit naalisagaavoq. Nalunaarusiaq suliarineqarpoq Sara Bjørn Aaen-nimi, Kalaallit Nunaanni Sulisitsisut Peqatigiiffiata suliassiineratigut, februaari 2012.

Nalunaarusiarlu nittartakkami www.ga.gl aanerqarsinnaavoq.

Aatsitassarsiornermi suliariniakkat annertuut pillugit Naalakkersuisut Inatsisartullu pingaarutilinnik aalajangiisariaqartillugit, innuttaasut demokrati naapertorlugu peqataatinneqarnerisa qanoq patajaallisarnissaannut innersuussutit nalunaarusiami uani saqqummiunneqarput. Alcoa alumini-umik aatsitsiviliornissaanut, Cairn Energy-p uuliasiorluni qillerisarnernanut kiisalu Greenland Minerals and Energy-p Narsami Kuannersuarni aatsitassarsiorneranut atatillugu manna tikillugu tusarniaasarnernit misilittakkanik naliliinerit aallaavigalugit innersuussuteqartoqarpoq. Tusarniaanerit oqal-linnerillu ingerlanneqartarneranni demokratiimik naapertuiniarnermi suut malittarineqassanersut oqallisigalugit inneruussutit pilersinneqarput.

Kalaallit Nunaanni aatsitassarpasutit nassaassaapput, piiarneqarnissaasali annertuallaamik aningaasartuutigisariaqarnerat pissutigalugu, manna tikillugu killilimmik tunisassiarineqartarsimapput. Uuliali atortussassias-sallu annertunerujartuinnartumik piumaneqarlutillu akiisa qaffakkiartornerat pissutigalugu, aatsitassarsiorfutileqatigiit assigiinnigitsut tunisassiornissamin-nik soqutiginninnerat aamma annertusiartorsimavoq. Taamaammat Kalaallit Nunaat aatsitassanik aningaasarsiutillitut inissinneqariaannanngorpoq.

Tamanna nutaanik periarfissiivoq aammali amerlasuunik unammilligassiilluni. Ineriartornermilu inuiaqatigiit aqqissuussaananerannut kiisalu innuttaasut inuuiarnerminni atugaannut allannguuteqartitsisussami, innuttaasut peqataatinne-qarnissaasa qulakkeerneqarnissaat unammilligassat ilagaat.

Naalakkersuisut ilaatigut tusarniaasarnikkut inuiaqatigiinnik peqataatitsini-arneranni, minnerunngitsumik suliariniakkat annertuut maluginiarneqarput. Tusarniaanerit demokratiimik naapertuilluarnertut isigineqarsinnaanersut apeqqutigineqarnerat, nalunaarusiami uani aallaavigineqarpoq. Tassa, demo-kraatiimik naapertuinnermi ingerlariaatsitut tunngavigineqartut, Kalaallit Nu-naanni politikkikkut ingerlatseriaatsimi aamma tunngavigineqartunut naaper-tuunnersut paasiniarneqarpoq.

Demokratiimik naapertuilluarnertut suut isigineqarsinnaasut pillugit isummat amerlaqaat. Inuiaqatigiit oqallinnermikkut tunngavilersuutigineqartutigullu, politikikkut aalajangiisartunik sunniisinnaanerminnut periarfissaat pillugit, atuagarsornikkut tunngavilersuisartup Jürgen Habermas-ip isummersuutai, nalunaarusiami uani aallaavigineqarput. Suliariniakkat annertuut pillugit tusarniaanerni, periarfissap tamatuma naammassineqarnera misissorlugu nalunaarusiaq una suliarineqarpoq. Taakkua saniatigut, tusarniaatitsisarnerit qanoq pitsanngorsarneqarsinnaanerat aamma tunngavilersorlugu saqqummiunneqarpoq.

MISISSUINERUP AAQISSUUNERA

Misissuineq nalilersuinernut marlunnut immikkoortiterneqarpoq:

Nalilersuineq 1 suliariniakkat annertuut tusarniaassutigineqarneranni sammineqartariaqartut assigiinngitsut tallimat naammassineqarnerannik misissuine ruvoq. Sammineqartariaqartut tamarmik qanoq naammassineqarluartiginerat misissorneqarpoq.

Nalilersuineq 2 tusarniaanerit pitsaanerusumik ingerlanneqarsinnaanersut paasiniarlugu, New Foundlandimi Labradorimilu tusarniaasarsimanerit assinguaut assersuutigineqarput.

Demokratiimik naapertuilluarnertut isiginneriaaseq nalunaarusiami aallaavigineqartoq tassaavoq, innuttaasut politikikkut aalajangiiniarnernik sunniisinnaanerat, sinniisut qinikkat kisiisa aqutugalugit pinnani toqqaannartumilli sunniinissaminnut periarfissaqartariaqarnerat. Aalajangiiniarnerni innuttaasut tamarmik peqataatinneqartariaqarput.

Aalajangiunneqartut amerlanerusunit isumaqatigiissutigineqartunik tunngaveqarnissaat siunertaavoq. Piviusut naapertorlugit tunngavilersuinerit paasissutis-sanillu pisariaqartunik akornuteqanngitsumik pissarsisinnaanerit aallaavigalugit, tamanna anguneqarsinnaavoq. Paasissutissanik kina tunngavilersuinersoq apeqqutaatinnagu, tunngavilersuilluarnarli aalajangiinermut aallaaviussaaq. Tamanna tunuliaqutaralugu sammisat tallimanut immikkoortiterneqarput:

1. Immikkut soqutigisat naapertuilluarnermik innarliisinnaassanngillat. Soqutigisaqatigiinnit allanit saqqummiunneqartunut peqataasut ammasumik isummersinnaanerat taamatut qulakkeerneqassaaq.
2. Soqutigisaqartut pissaanillit oqallittoqarnerani pissaanermik nalimmassaasoqarnissaa akisussaaffigisariaqarpaat.
3. Oqallinnernut tamanut ammasunut innuttaasut tamarmik peqataanissaminnut assigiimmik periarfissaqartariaqarput.
4. Politikkikkut iliuuseriniakkat taakkualu sunniutissaat pillugit, kikkulluunniit tamarmik paasisaqarnissaminnut assigiimmik periarfissaqartariaqarput.
5. Tusarniaanermi periutsit politikkikkut aalajangigassanut sunniuteqarnermik kinguneqarsinnaassapput.

Nalilersuinerimi aallaavigisat immikkoortitikkat, periutsit qanoq ittuusariaqar-sorinerannik tunngaveqarmata, taakkua tamatigut naammassineqartarnissaat anguneqarsinnaanngilluinnarpoq, taamaammallu uuttuutissatuinnaq isigine-qartariaqarlutik.

Misissukkat nalilersorneranni assersuutitut aallaavigineqartut tassaapput, suliariniakkat annertuut pingasut, piviusunngortinneqarunik annertoorujus-suannorsinnaasut, pillugit tusarniaanerit oqallitsitsinerillu. Suliariniakkat pineqaartut tassaapput: Alcoa aluminiumik aatsitsiviliorniarnera, Cairn Energy-p uuliasiorluni qillerisarneri kiisalu Greenland Minerals and Energy-p Narsap eqqaani piiiaffiliorniarnera.

NALILERSUINEQ 1

Kalaallit Nunaanni tusarniaasarnerni demokrati naapertorlugu periuserineqartariaqartutut naliligaq

IMMIKKOORTOQ 1: IMMIKKUT SOQUTIGISAT NAAPERTUILLUARNERMI INNARLIISINNAANERAT

Uani pissusiviusut marluk misissorneqarput:

1. Soqutigisat saqqummiunneranni imminnut tapertariissinnaannginnersut.
2. Oqallinnermi soqutigisat soqutigisaqarfimmit ataasiinnarmit saqqummiunneqarnersut.

Soqutigisallit assigiinngitsorujussuarnik soqutigisaqarput. Ingerlatsiviit soqutiginersaat tassaavoq aningaasaqaarnikkut annertusaanissaq piginnaanngorsarnissarlu, massa avatangiisinik illersuiniaqatigiiffiit pinngortitap illersornissaa suliariniakkallu ineriartortinnerisa tamajnut ammasumik saqqummiunneqartarnissaat pingartinnerugaat. ”Illuatungeriit” taakkua akornanniipput allatigut soqutigisallit soorlu SIK, Kalaallit Nunaanni Sulisitsisut peqatigiiffiat innuttaasullu suliniaqatigiiffi assigiinngitsut. Taakkua ilaatigut avatangiisinik illersuiniaqatigiiffiit ilaasalu ingerlatsiviit soqutigisaqatigaat.

Pisuussutit pillugit soqutigisallit Naalakkersuisut, Aatsitassanut Pisortaqaqfik (matuma kingorna AP), Inuussutissarsiornermut Naalakkersuisoqarfik aamma Inatsisartut ”illuatungeriinnik” ilaatigut kattussititsisutut inississinnaasarsornarput. Pisortatigut soqutigisallit ataatsimut isigalugit oqallinnermi assigiinngitsunik soqutigisallinnik peqataatitsisutut inissippat. Tamanna oqallinnermi tamanut ammasuunermik kinguneqarami pingaaruteqarpoq.

Pisuussutinilli soqutiginnittut sammisat ilaannut atatillugu maluginiarneqartariallit minittoorsimannngikkaangamikkit ilaanni piaaralutik ilanngutinngitsuu-

gaqartarput. Assersuutigineqarsinnaapput bauxitimik mingutsitsineq (bauxit atortussiassaavoq aluminiuliornermi atorneqartartoq), aalisatut piniartullu inuuniutaat imaluunniit Tasersiap eqqaani oqaluttuarisaanermut takussutissat.

Politikkimik ingerlatsineq pingaarnersiuneruvoq, taamaammat aamma Naalak-kersuisut sammisat toqqavillugit sammisinnaasanngilaat. Tassani suliariniakkat assigiinngitsut pillugit isummertoqartarpoq, aammalumi taamaattariaqarpoq. Soqutiginnittulli killilimmik ilisimasallit, allatigut soqutiginnittut avataaniit-tut kiisalu pisuussutiniq soqutiginnittut pissaaneqassusaat naligiinngimmat, sammineqartut arlaat pisuussutiniq soqutiginnittut oqallinnermut ilanngukku-sunngikkaangassuk, taassuma oqallisigitinniarnera ajornakusoorsinnaasarpoq. Tamanna demokrati naapertorlugu suleriaaseqarniarnermut akornutaavoq.

Ammasumilli periuseqarnissamut pisuussutiniq soqutiginnittut kisimik sun-niuteqanngillat. Suliariniakkat annertuut pillugit soqutigisallit assigiinngitso-rujussuarnik isumaqarsinnaasarput. Ilaat suliariniakkamut pitsaasorujussuar-mik isummersortut ilaasa pitsaanngitsorujussuarnik isummersortillugit, suliariniagaq ataasiinnaq oqallisigineqartoq takujuminaattarpoq. Taamatut pisoqartillugu, assigiinngitsunik soqutigisallit illuatungimik isumaasa naamma-ginarsinnaanerannik takunnikkuminaatsitsigaangata tunngavilersuutit tusaaju-maneeerrutarnarat oqallinniarnermik ajornakusoortitsilertarpoq.

Kuannersuarni piiiaffiliornissamut atatillugu oqallinnermi taamatut unammil-lernartoqartarpoq, oqalliseqataasut imminnut akerleriittorujussuarnik tunnga-vimmikkullu assigiinngitsorujussuarnik aallaaveqartarmata.

Nalilersuineq 1-imut atatillugu nalunaarusiami naggasiutaasumik naliineq tas-saavoq, oqallisigineqartut ilaat malugiuminaatsinneqartaraluartut, manna tikil-lugu soqutigisat tamarmik oqallisigineqarnissaannut oqartussat qulakkeerisuu-sartut. Makkuali anguniarneqarnissaat innersuussutigineqarpoq:

1. **Aalajangersimasunik tunngaveqarluni akерliunerit paasissutissiiniklut pinaveersaartinneqartarnerat.** Taamatut allatigut soqutigisallit killilim-millu ilisimasallit akornanni oqallinnerup torernerusumik ingerlanneqar-sinnaanera illuatungiliuttullu tunngavilersuutaannut tusaaniarneruneq aqqutissiuunneqarsinnaammat.
2. **Sammineqartariallit ilanngunneqanngitsut maluginiarneqarnissaat.** Soqutigisallit killilimmik periarfissallit oqallinnermi kiserngoruttutut inissinnissaat tamatumuuna pinngitsoortinneqarsinnaavoq.

IMMIKKOORTOQ 2: PISUUSSUTINIK SOQUTIGINNITTUT AKISUSSAAFFIAT

Pisuussutininik soqutiginnittut pissaanearnerup apeqqutaajunnaartinneqarnissaa anguniarlugu, piginnaanillit naligiinnginnerisa oqallinnermi naligiissarnissaat akisussaafigisariaqarpaat. Akisussaaffiup qanoq isumagineqarnera agguaan-neqarneralu misissuinermi eqqumaffiginiarneqarpoq. Suliariniakkat annertuut eqqarsaatigalugit, aalajangiiniarnermi innuttaasut peqataatinneqarnissaannut Naalakkersuisut piumassuseqarput. Taamaakkaluartoq aalajangiiniarnermi arlalitsigut akisussaafigit tamakkiisumik isumagineqarneq ajorpoq.

Aatsitassanut atatillugu AP soqutigisaqaqatigiit tusarniarneqarnissaat akisus-saafigaa, innuttaasut ataatsimiitinneqarnissaat ingerlatsivinnit akisussaafigitin-neqartoq. Taamatut periuseqarnikkut pissaaneqarnerup naligiinnginnerannik atornerluisoqarsinnaammat ajornartorsiummik nassataqarpoq.

Taamaakkaluartoq, ingerlatsiviit akisussaafigimmik isumaginnittussaattillugit taamaallaat ajornartorsiortoqalertanngilaq. Alcoa-p suliariniagaanut atatillugu tusarniaanissamut akisussaafigit Alcoa-p aamma Greenland Development-ip (matuma kingorna GD) akornanni agguataarneqarsimavoq. Inuiaqatigiilli peqa-taatinneqartutut misigilernerat GD-p tatigineqarnermigut angusimanngilaa. Paasissutissanik isornartoqarsinnaasunik oqallinnermut ilanngussinngitsoor-

tartutut GD arlalinnit pisuutinneqartarpoq, taamatullu aamma Alcoa-p soqutigisaannaanik isumaginninnerarneqartarluni. Taamaammat tusarniaanermik ingerlatseriaaseq tutsuiginanngitsutut nalilerneqartarluni.

AP taamatut aamma isornartorsiorneqarpoq. Allaffissornikkut ataasiinnarmik oqartussaaffeqartitsinikkut, aatsitassanut oqartussaaneq tamarmi taakkunangaannaq isumagineqartinneqarpoq. Taama suleriaaseqarnikkut, AP-p Kalaallit Nunaat avammut nittarsaallugulu ingerlatsivinnik aatsitassarsiorusuttunik pilerisaarisuuvoq, taakkua saniatigut AP aamma ingerlatsiviit aatsitassarsiorinsaminnut tunisassiulernissaminnullu qinnuteqaatinik akuersisartuulluni. Soqutigisat imminnut aporaassinnaanerat oqallisigineqaqaaq tatiginninnissamullu akornusiilluni. Pissutsit tamarmik killilimmik paasisaqarfigisinnaanerat, kiisalu AP-p aalajangiineri pillugit maalaaruteqarsinnaannginneq, tatiginnikkunnaarnermik kignuneqarpoq.

Tusarniaanerit soqutigineqarnissaasa qulakkeerniarnerat aamma eqqaaneqarpoq. GD-p misissuinerisa takutippaat, inuiaqatigiit 50 procentii Alcoa-p suliariniagaa pillugu killilimmik ilisimasaqarput, tamannalu ilaatigut soqutiginninnginnermik pissuteqarsimassalluni, illuatungaatigulli innuttaasut ataatsimiitinneqartarneri ornigarneqarluartarlutik. Innuttaasulli peqataatinnianeqarnerat aamma ilinniutigineqarpoq, ingammik paasissutissiissutit isorineqarsinnaanerata aornartorsiutinik nassataqarsinnaalluni. Tassani oqartusaasut akisussaasut ilikkariartormik tapersersuinissaat pingaaruteqarpoq.

Nalilersuinerimi immikkoortoq 2 naapertorlugu, ingerlariaatsimi innuttaasut tamarmik peqataatinniarneqarnerata, pissaaneqarnerup qanoq aaqquissuuneqarneranit killilersorneqannginnissaa oqartussaallutik akisussaasut qulakkeertariaqarpaat. Innuttaasut ataatsimut isigalugu tusarniaanermik ingerlariaatsimut tatiginninnissaat peqataatinneqarnissaminnullu soqutiginninnissaasa isumaginissaat tamatumunnga ilaavoq. Tamanna ilaatigut iluatsinngilaq. Ukua sisamat suliniutigineqarnissaat innersuussutigineqarpoq:

1. **Ingerlatsiviit malittarisassiuunerisa ilitserorneqarnerisalu sukaternissaat.** Taamatut ingerlatsiviit tusarniaanermik aaqqissuussinissaminnut pitsaanerusequmik maligassaqaapput ingerlatsiviillu piumasaannarminnik iliuuseqarsinnaannginnerat, oqartussanilli sunnerneqarsinnaaneratt innuttaasut maluginiarsinnaavaat.
2. **Aatsitassaqaqarnermut pisortaqaqfimmi suliat pillugit kikkulluunniit paasisaqarsinnaaneratt.** Taamatut aalajangiinnerut atatillugu pitsaanerusequmik paasisaqarsinnaaneq periarfissinneqassaaq AP-millu tatiginninneq annertusineqassalluni.
3. **Inatisartut AP-mik GD-millu nakkutigininnerisa annertusisinnaneratt.** Inuit tamatt annertunerusequmik paasisaqarsinnaanerannik pitsaanerulersitsissaaq tusarniaaneritt ingerlanneqarnerannut tatiginninnerulernermik kinguneqartumik. Inuussutissarsiornermut ataatsimiititap annertunerusequmik sunniuteqarsinnaalerneratigut tamanna anguneqarsinnaavoq.
4. **Arlaannaannulluunniit atassuteqaqqngitsumitt tusarniaaneritt isumagineqarfigineqarnissaat.** Tatiginninneq ilaatigut taamatut qulakkeerneqarsinnaavoq, tusarniaanermi ingerlariaatsip pisuussutinik soqutiginnittunut atassuteqaqqnginnerusunit isumagineqarsinnaanngorlugu.

IMMIKKOORTOQ 3: OQALLINNERNUT TAMANUT AMMASUNUT PEQATAANISSAMUT PERIARFISSAQARNEQ

Inuiaqatigiit ataatsimut katillugit oqaatiginiarneqarsinnaanngillat. Suliariniakkanut annertuunut atatillugu tusarniaaneritt ingerlanneranni peqataasut sisamanngorlugit immikkoortinneqarsinnaapput (inuiaqatigiit akornanni immikkoortut): Tusagassiuutit, NGO-t (Naalakkersuisutiguummitsumik suleqatigiiffiit), pisortat tusarniaatitsinerat kiisalu innuttaasut ataatsimmiitsinneqarneri. Ataani allassimasut taakkununga akulerussinnaanermik, taakkualu aqqutigat-

lugit isornartorsiuisinnaanermut periarfissanik kiisalu killiliinernik naliliine-
rupput.

Kalaallit Nunaanni tusagassiuutit imminnut unammillersinnaanerat annertun-
ngilaq, taamaammat aviisit, radio TV-lu aliikkutassiaannarnik nuannarineqar-
tunik taamaallaat pingaarnertutitsisariaqanngillat. Taamaammat Kalaallit
Nunaanni tusagassiuutinut ilanngussisinnaanermi piumasaqaatit sumiiffinnut
allanut sanilliullugit sakkukinnerupput. Taamaattorli pissutsit ilaat tusagassi-
uutitigut isornartorsiunisinnaanermik ajornakusoortitsipput. Siullertut aviisit
KNR-ilu tusagassiuutit isornartorsiutit saqqummiussinissaminnut aningaa-
satigut killeqanngitsumik periarfissaqanngillat. Tamatumuuna suliariniakkat
itisilerlugit allaaserineqarsinnaanerannut amigartumik periarfissaqarput kiisalu
ilinniaqqinnissanut taamaalillutillu sunniuteqaataanerusumik piginnaasaqaler-
sitsinissaminnut annikippallaamik periarfissaqarlutik. Tusagassiuutit taamaalil-
lutik pisuussutit soqutigisalinnit paasissutissiissutigineqartartut tusagassiin-
iarnerminni pinngitsoorsinnaajunnaartarpaat.

KNR-ip aningaasanut inatsisikkut taperneqartarneq pinngitsoorsinnaanngilaa,
tapeeriaatsillu aaqquuneqarneratigut tusagassiuutit tassuuna sanngiinneri-
sa atornerlunneqarsinnaanerat uloriagineqarsinnaalluni. Taassuma saniatigut
tusagassiuutit oqartussallu akornanni nukittuneruniussinnaatitaaneq politikert
nuimasut ilaannit akueriuminaatsinneqartarluni.

NGO-t inuiaqatigiinni eqimattat assigiinngitsut isumaat sinniisuuffigisarpaat,
saqqummiunnissaannullu periarfissagissaartarlutik. Soorlu ingerlatsiviit VVM
(avatangiisinut sunniutaasussat nalilersornerat) pillugu nalunaarusiornerannut
atatillugu pisortatigut tusarniaasoqarnerani kiisalu VSB (inuiaqatigiinnut sun-
niutissaasa nalilersorneqarnerat) kiisalu politikert politikikkullu ataatsimiitat
ataatsimeeqatiginerisigut. NGO-lli periarfissaminnik tamakkunangga tamak-
kiisumik atorluaasinnaanerat ajornartorsiutitaqarsinnaavoq. Annerusumik ani-
ngaasatigut inunnillu sinniisuusinnaasutigut amigaateqarnertik pissutigalugu,
kisiannili aamma pissaanermik tigummialinnik suleqateqarsinnaanermikkut
ajornartorsiuteqarsinnaagamik. Pissaanermik tigummiartut isornartorsiutaa-

sunut sakkortuumik qisuariakkajupput NGO-llu akuliunnerisa tunngavissa-qarnerat takujuminaatsittarlugu. Akerlianilli aamma NGO-t pisuussutiniq soqutigisalinneq suleqateqarnissartik itigartitsissutigikkajuttarpaat, taamatullu tamanut saqqummiinissaminut periarfissartik akornusertarlugu.

Pisortatigit tusarniaatitsisarneq inatsisitigit qulakkeerneqarami isornartorsiuin- sinnaanermik aamma qulakkeerrinninneruvoq. Taamaakkaluartoq inuit tamar- mik tusarniaanernut peqataanissaminut taamatut periarfissagissaartiginnigillat. Sulisussaaleqineq pissutigalugu, tusarniaanermi akissuteqaatit piffissaliunneqar- tupiluani naammassineqarsinnaasannigillat. Taassumalu saniatigit, VVM-imik aamma VSB-imik misissuinnit nalunaarusiat tusarniaassutigineqartut paasis- sutissartaat annertusarlutillu paasiuminaattarput, kiisalu tuluttuujusarlutik.

Pisortat tusarniaatitsineri innuuttaasut ataatsimiitinneqarnerisuulli tamanut ammasuusarput. Aammali taakkunani piffissaaleqisoqartarpoq – piffissarlu annertuallaq *paasissutissinernut peqataatitsinermuunngitsoq* atorneqartarluni. Paasissutissat annertusarput kingusippallaartumillu innuttaasunit misissorne- qarsinnaalertarlutik. Taamaammat tusarnaartut paasissutissarpasuit ataatsik- kut paasisaqarfiginiartarpaat, ingerlatiinnarlugulu isummerfigisussaasarlugit. Taakkualu saniatigit ataatsimiinnerit tuluttut ingerlanneqakkajullutik. Taman- na tusarniaaneriit qanoq ingerlanneqartarnissaannut naammattumik piumasa- qaateqartoqartannginneranik pissuteqarpoq. Taamaammat tusarniaaneriit ingerlatsiviit qinnuteqarnissaannut piumasaqaatit allaffissornerinnakkut naam- massineqariaannaasarput. Kalaalliit oqartussat innuuttaasut ataatsimiitinneqar- nerisigit suut anguniarneqassanersut eqqarsaatigilluarsimanngilaat, taamaam- mallu ingerlatsiviit qanoq piumaffigissanerlugit nalornisoortarlutik.

Immikkoortoq 3 naapertorlugu, innuuttaasunut tamanut saqqummiussisinnaa- neq innuuttaasut tamarmik oqalliseqataasinnaanerannut apeqqutaalluinnarpoq. Suliariniakkat annertuut pillugit tusarniaasoqartillugu, innuuttaasut assigiinngit- sutigit isornartorsiuinerminnik saqqummiisinnaanerat pitsaassutitut isigine- qarpoq. Inuilli tamarmik assigiimmik saqqummiisinnaanerat aamma killeqar- poq. Inuiaqatigiinni saqqummiisinnaasut immikkoortut sisamat assigiisutaat

tassaavoq, tusarniaariaatsip sukkavallaamik pinngitsaaliissutitut naammassini-
arneqartarnera, kiisalu soqutigisaqatigiit tusarniaanermut peqataanissamin-
nut assigiinngitsutigut amigaateqakkajunnerat. Taassuma saniatigut oqalliseri-
aaseq aamma nammineq killiliissutaasarpog, oqallinnermi naapitsiniaanissaq
isumasioqatigiinnissarlu anguniarneqarpiarneq ajormat.

Taamaammat ataani allassimasut innersuussutigineqarput:

Tusagassiuutitigut tamanut saqqummiisinnaanarup pitsanngorsarnissaa:

- 1. KNR-ip ukiumoortumik aningaasanut inatsisiliortarnermut atassute-
qarunnaartinnissaa.** Taamatut innuttaaqataasut ilaasa aningaasatigut
pillaaniarsinnaaneq aarleqqutiginaq KNR-ikkut isornartorsiuisinneqar-
sinnaalissapput. Assersuutigalugu tamanna anguneqarsinnaavoq, politik-
kikkut arlaannaannulluunniit atassuteqanngitsumik tusagassiuutitut
aningaasaateqarfiliornikkut, nunami maani tusagassiuutit aningaasatigut
taperneqarsinnaalernerisigut.
- 2. Kalaallit Nunaanni tusagassiorfinnut pisortatigut tapiissutigineqar-
tartut qaffanneqarnissaat.** Taama aaqqissuussinikkut tusagassior-
tut itisiliinissaminnut nukissaqarnerulerlutillu akissaqarnerulissapput, pis-
saanilinnit pisuussutinillu soqutigisalinnit paasissutissiissutigineqartunut
isorinninnerminnik saqqummiinissaminnut periarfissagissaarnerulerlu-
tik.
- 3. Tusagassiuuteqarnerup aaqqissuussaananut atatillugu periusissatut
inissiineq.** Tusagassiuutit politikikkullu suliaqarnerup aaqqissuussaane-
rata akornanni pissutsit isummerfigineqarnerat kiisalu tusagassiuutitigut
assigiinngitsunik saqqummiisoqarsinnaananeramik qanoq ililluni qulakkee-
rinniniartoqarsinnaanera uani isummerfigineqarpoq.

Qulaani allassimasut 2010-mi Tusgassiuutit pillugit nalunaarusiaq aallaaviga-
lugu innersuussutaapput.

NGO-t aqqutigalugit tamanut saqqummiisinnaanerup pitsanngorsarnera:

1. **NGO-t aningaasatigut taperneqartarnissaat imaluunniit NGHØ-t aningaasatigut piginnaanikinnerannut tulluarsaaneq, assersuutigalugu tusarniaanerit sivitsorneqarnerisigut.** NGO-t killilimmik aningaasatigut piginnaanillit pisortatigut tusarniaanernut peqataanissaannut periarfissat taamatut pitsanngorsarneqassapput taakkualu tamanut saqqummiisinnaanerminnut aamma taamatut periarfissagissaarnerulissallutik.
2. **NGO-t immikkut ilisimasalinnik isummersoqateqarsinnaanerit.** NGO-t piginnaasaat misillitagaallu taama iliornikkut atorluarneruneqarsinnaapput.
3. **NGO-t pisuussutinillu soqutiginnittu akornanni pitsaanerusumik suleqatigiinneq.** Illuatungeriit imminnut tatigeqatigiinnerulernerisigut oqallinnermi tunngavilersuilluarneruneq anguneqarsinnaavoq.

Pisortatigut tusarniaanerit aqqutigalugit tamanut saqqummiisinnaanerup pitsanngorsarnera:

1. **Tusarniaanerni piffissaliunneqartut sivitsorneqarnerat.** Tusarniaanerni paasissutissiissutigineqartartut annertuut soqutigisaqartut piffissarissaarnerullutik taamatut misissorsinnaassavaat, kiisalu soqutigisallit piffissalatsinertik inuttassaaleqinertillu pissutigalugit peqataasinnaajunnaarsinnaanerit pinngitsoortinneqarsinnaavoq.
2. **VVM-imik kiisalu VSB-imik misissuinernit nutaamik nalunarusiorani, paasisat nutaat naapertorlugit nalunaarusiat pioreersut nutarterneqartarnissaat.** Tusarniaassutigineqartut annertussusaat taama iliornikkut killilersimaarneqarsinnaavoq.

Innuttaasut ataatsimiitinneqarnerisigut tamanut saqqummiisinnaanerup pitsanngorsarnera:

1. **Innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni piffissaqarnerulernikkut** peqataasut tamaarmik isummaminnik saqqummiisinaalissapput.
2. **Café-ni isumasioqatigiinnerit** inuit inuppassuit akornanni oqaaseqarnissaminnik ajornartorsiuteqartut, isummaminnik saqqummiinissaminnut periarfissinneqassapput.
3. **Aalajangersimasunik sammisaqarluni ataatsimiinnikkut** paasissutissiisutigineqartut immikkoortikkuminarnerussapput, namminerlu soqutigisat ataatsimiinnerni sammineqartillugit taamaallaat inuit ataasiakkaat ataatsimeeqataasariaqassallutik.
4. **Kalaallinik sulisoqarnikkut pitsaanerusumillu nutserisoqarneratigut** pitsaanerusumik paasititsisoqarsinnaavoq.
5. **Suna anguniarnerlugu aalajangiukkaanni**, ingerlatsiviit qanoq innuttaasunik ataatsimiititsinerminnik ilusilersuinissaat oqartussanit piumasaqaateqarfigineqarnissaat pitsaanerulissaaq.

IMMIKKOORTOQ 4: PAASISSUTISSANIK PISINNAANEQ

Paasissutissanik pinissamut periarfissinneqarneq annertunerusumik ingerlatsiviit pisortallu oqartussaataa (AP aamma GD) aqqutiginerisigut anguneqarsinnaavoq. Taakkua tungaannit qanoq ammatigineq ataatsimut isigalugu oqatigiuminaappoq, assigiinngissusaat annertoorujussuummat.

AP-mi qanoq ammatigisumik pissuseqarneq killeqartutut oqaatigineqarpoq. Uuliasiornermut piiaaffiliornermullu atatillugit suliariumasat pillugit AP paasissutissiisarpoq, innuttaasulli pisut pillugit paasissutissinneqarnissaminnut pisinnaatitaaffiat killilittut paasiumaneqartarluni. Paasissutissiiniartarneq eqqumaffigineqanngippallaaqaaq, tamanut saqqummiussat anngunniarnerannut akisussaaftik pisuussutinik soqutiginnittuniittarmat.

GD Alcoa-p suliariniagaa pillugu paasissutissiisartoq paasissutissiiniarnerusarpoq. Taamaattorli sammisat paasissutissallu ilaat ilanngunneqarneq ajorput. GD iluamik paasissutissiisanngitsutut pisuutinneqarpoq, taamaammallu tusarniaa-nernik ingerlatsineq ataatsimut isigalugu tutsuiginartinneqarunnaarluni.

Ingerlatsiviit paasissutissiiniarnerminni periusaat allanngorarpoq, tamassuma annikitsuinnarmik aqunneqarnera pissutigalugu. GME-p paasissutissiilluarneq suliariniakkaminnut akerliunermik annikillisaataanissaasutut isigigamiuk, ta-manut annertuumik paasissutissiiniartarpoq.

Alcoa aamma Cairn tunuarsimaarnerupput, paasissutissiiniarnerallu oqartus-sat piumasaqaataat naapertuinnarlugit paasissutissiiniartarlutik. Taamaammat paasissutissiiniarneq eqqumaffigineqarpiangilaq. Ingammik ingerlatsiviit eqqarsaatigalugit, taakkuami paasissutissat ajortutut nalinerneqarsinnaasut paasissutissiissutigineqarnissaat eqqortumik oqassagaanni soqutigisarineq ajor-massuk. Kisianni oqartussat tusarniaanerni tamanut ammasumik paasissutis-sisariaqarnerup tungaatigut misilittagakippallaarnerat tikkuarneqarpoq. Ukiut kingulliit ingerlaneranni malunnaatilimmik pitsannguisoqarnikuuvoq, kisan-nili pimoorusaanerusumik suliniuteqartoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.

Pissutsit taamatut ninnerat tungaviusumik AP-p GD-IIIu tatigineqannginne-rannik pissuteqarpoq. Paasissutissat paasissutissiissutigineqarnissaat qulakkeer-niarlugu, paasissutissat immikkoortiterneranni pisuussutinik soqutiginnittut sunniuteqarnerat apeqqutaasarpoq. Tassungali atatillugu tatiginninneq amiga-tigineqarmat, suliariniakkat annertuut eqqarsaatigalugit annertuumik paasissut-issiiniartoqartariaqarpoq, paasissutissallu tamanut saqqummiunneqarsinnaasut tamarluinnarmik saqqummiunneqartariaqarlutiik. Taamatut paasissutissiisar-nikkut tatiginninnginneq akiorniarneqarsinnaavoq.

Tamatuma saniatigut suliariniakkat annertuut pillugit paasissutissat pitsaassu-saat oqalllisiigineqartariaqarpoq. Nassaariuminarnerusarneri pitsaasutut nali-lerneqarput. Oqartussalli nittartagaat pitsaanerulersinnaapput, paasissutissallu paasiuminarsarnerat sammisanullu tulluarsarnerat unammillernartortaqlarluni.

Innuttaasut akornanni avatangiisinullu sunniutai pillugit paasissutissat anner-saanni, ingerlatsiviit VVM-imik aamma VSB naapertorlugu nalunaarusiaat, ataatsimut isigalugit annertoqisut, innuttaasunillu paasiuminaatsinneqartut aallaavigineqarput.

Politikkikkut suliariniakkat sunniutaasalu naligiimmik paasissutissiissutigine-qarnissaannut periarfissat demokrati naapertorlugu tusarniaanissamut apeq-qutaapput. Tamanna anguniarlugu aallussisoqartuartariaqarpoq. Pisuussutiniq soqutiginnittut tamanut paasissutissiinissamik pingaaruteqarnerat ilisimaaraat, tamannalu pitsaanerpaamik anguniarneqarluni. Arlalitsigulli immikkoortoq 4 naammassineqanngilaq. Taamaammat suliariniakkat annertuut paasissutissiis-sutiginiarneranni, paasissutissat tamanit piniarneqarnissaanni pitsanngorsaas-sutaasinnaasut sisamat tikkuarneqarput:

1. **Ataatsimut isigalugu eqqarsartariaatsit allanngortinneqarnissaat kiisa-lu pisuussutiniq soqutiginnittut akornanni paasissutissiissuteqarniar-luni suliniutit eqqumaffiginerat.** Taama periuseqarnikkut akisussaaffik periarfissagissaarnernut tunniunneqassammat.
2. **Uppernarsaataasinnaasut amerlanerujussuit tamanut saqqummiun-neri.** Tamakkua tassaasinnnaapput, tusarniaanerni apeqqutigineartunut akissutit kiisalu innuttaasut ataatsimiitinneqarnerini apeqqutigineqar-tut akissutillu, paasiuminarsarneqarlutillu nassaariuminarsarneqarlutik saqqummiunneqartut. Peqqutissaqavilluni paasissutissat tamanut saqqummiunneqarsinnaanngitsut kisimik saqqummiunneqassanngillat.
3. **Innuttaasut noqqaassutaat naapertorlugit paasissutissiiniarnerup tul-luarsarnera.** Taamatut periuseqarnikkut tusarniaaniarneq tatigineqar-nerulersinnaavoq, isumaaluutigineqartut tamarmik akineqassammata. Tassunga atatillugu aamma innersuussutigineqassaaq, paasissutissat suut soorlu paasissutigineqarsinnaanngitsut.
4. **Paasissutissiiniarnerup pitsaanerusunik aqunneqarnera.** Ingerlatsivinnit oqartusssanillu paasissutit assigiinnerusunik saqqummiunneqarsinnaa-lissapput, paasissutissiiniarneq eqqumaffigineqarnerulissammat paasiu-minarnerusunillu saqqummiisoqartassammat. Århus-imi isumaqatigiis-sut (saniatigut paasissutissaniippoq) aallaavissaqqippoq.

IMMIKKOORTOQ 5: POLITIKKIKKUT AALAJANGIINISSAMUT SUNNIUTEQARNEQ

Tusarniaatitsinerup aalajangiiniarnernut sunniutai, demokratiimik naapertuin-
iarnermut pingaaruteqarput. Isorineqarsinnaasut sunniuteqanngippata, tusar-
niaaneq allaffissornikkut qalliinnarsiornerussaaq.

Tusarniaanerilli suliariniakkat annertuut pillugit aalajangikkanut sunniuteqar-
tarpasipput. Soqutigisallit namminneq oqaasii naapertorlugit, qanoq sunniute-
qartigineq nalileruminaattarpoq. Soqutigisallit ilaasa aalajangiinernut sunniu-
teqarsimanertik toqqarlugu assersuuteqarfigisinnaavaat, Naalakkersuisut
tusarniaariaatsit isornartorsiorneqarnerat tusaaniarsimagaat erseqqarippoq.
Akerlianilli allat isumaqarput, soqutigisallit kalallit tusaanngitsuusaarneqartut,
taakkualu killilerujussuarmik sunniuteqartut. Soqutigisallilli ataatsimut isiga-
lugit qanoq sunniuteqartiginertik oqaatigiuminaatsittarpaat, innersuussutit
sorliit ingerlatsiviit atorniartarneraat sorliillu atorniartannginneraat kiisalu sooq
atorniartannginneraat takujuminaattarmat.

Tusarniaariaatsip sunniuteqartinniarnera aamma akornutissartaqarsinnaavoq.
Piffissap qanoq ilinerani tusarniaaneq pingaaruteqarnerpaagunarpoq. Suliari-
niakkat aallartinnissaat qanillivallaartoq tusarniaasoqartarnera ajornartorsiu-
taavoq, annertunerusumik allannguuteqarnerit piffissaqarfigineqartanngim-
mata. Kommunit sumiiffinni najugalinnik sulisoqarnissamik piumasaqaataat
assersuutigineqarsinnaavoq. Tusarniaanerit aallartinneqartinnagit, ingerlatsiviit
sulissussatut periarfissaqartitaminnik pissarsereersimakkajuttarput.

Tusarniaariaaseq suliariniakkanut annertuunut sunniuteqartarpoq, pissutsilli
tamarmik oqallisigineqarneq ajorput. Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornerup
ineriartortinneranut atatillugu periuserisassat salliutillugit eqqarsaasersuutigi-
neqartut, inuit tamat oqallinneranni ilanngunneqarneq ajorput. Assersuutiga-
lugu, suliariniakkat annertuut sunut tunngasut qanorlu amerlatigisut aallartin-
nissaat kissaatigineqarnersut, annikitsuaraannarmik oqallisigineqartarput.

Peiuseriniakkat pillugit aalajangiinerit Inatsisartunit aamma Naalakkersuisu-
nit isumagineqartarnissaat pissusissamisoorpoq, taamakkunannгами isuma-

ginnittussatut qinigaammata. Suliariniakkanut aalajangersimasunut atatillugu innuttaasut aamma taamatut peqataatinneqarnissaat immaqqa pissusissamis-suussanngikkaluartoq, qanoq ineriartortitsiniarnermut tunngasut oqallisigine-qartarsinnaapput. Tamakkua oqallisiginearnissaat Kalaallit Nunaanni amigaa-taavoq.

Taamatut killilersuuteqartoqaraluartoq, tusarniaanerni innuttaasut assigiinngit-sutigut isumaat tusaaniarneqartarpoq. Tusagassiuutit innuttaasunillu ataatsi-miititsinerit paasissutissiiffiunerusarput, sunniuteqaqataanermik kinguneqar-tararik.

Pisortatigulli tusarniaanerni NGO-llu aqqutigalugit inuiaqatigiit isumasiorne-qartarput. Sunniuteqarsinnaaneq aamma pisortat piumasaqaasersuinerisigut qulakkeerneqartarpoq, tamannalu sunniuteqarsinnaanermut periarfissiilluar-tarpoq - akornutigineqarsinnaasut qulaani eqqaaneqartut qaangersinnaagaanni. Tusarniaatitsinerni aamma suleqatigiit takussaasarput. Tamakkua oqallinnerni ataatsimiititanilu, inuiaqatigiinni soqutigisallit arlallit peqataatillugit siumugas-saakkajunnerusarput, aaqqiissutissallu suleqatigiissutiginerusarlugit.

Ataatsimut isigalugu immikkoortoq 5 assigiinngitsutigut atorluarneqarsinnaa-voq. Tamanilli atorluarneqarsinnaasaratik. Minnerunngitsumik innuttaasut ataatsimiisinnerini, isumasiuisarnerup patajaallisarnissaa innersuussutigineqar-poq. Ataatsimut isigalugu, akornutaasinnaasut ajornanngitsumik qaangerne-qarsinnaapput. Makkua innersuussutigineqarput:

1. **Ingerlatsiviit paasissutissaataasa** *white paper-it* **tamanut saqqummiun-neqarnerat (nassuiaataa saniatigut paasissutissamiippoq).** Taama peri-useqarnikkut suliariniakkanut qanoq sunniuteqarneq – isorisimasamillu qanoq tusaaniarneqartigisimanerat, soqutigisalinnot takujuminarnerulis-saaq.
2. **Pitsaannerusumik piffissaliineq.** Suliariniakkat aallartinnissaat qanilli-vallaartinnagu, tusarniaanerni siunnersuutigineqartunik ingerlatsivit atuutsitsilersinnaanerminnut periarfissarissaarnerussapput.

3. **Periuseriniakkat pillugit annertunerusumik oqallititsineq.** Taamatut annertuumik suliarinninniartoqartillugu pissutsit erseqqarinnerussapput, inuiaqatigiillu ineriartortitsinermi qarsupiinnarneqartutut misiginerat pinngitsoorniarneqarsinnaavoq.
4. **Amerlanerit assigiinnngitsutigut suleqatigiinnerat.** Suliariniakkanut annertuunut innutaasut sunniuteqarsinnaanerata taamatut pitsanngorsarneqassaaq, aaqqiissutissat suleqatigiissutigineqarmata.

NALILERSUINEQ 2

New Foundland-imi tusarniaariaatsit

Naliliineq 1, Kalaallit Nunaanni tusarniaariaatsit nalilersorneqarnerannut uuttuutaasarpog. Tamanna pissusissamisoorpoq, isornartorsiutit tigussaajunnaartutut itsinnagit, ”demokratiimik naapertuilluarnermut” sanilliunneqarlutik isumaqafiqeqarsinnaalermata.

Siunissami demokratiimik naapertuilluarnissap anguneqarnissaani unammillernarsinnaasut isummerfigineqarsinnaalernissaat, nalunaarusiami aamma siunertarineqarpoq.

Nalilersukkat tapertariisinneqarsinnaanerisa, naalagaaffiit marluk tusarniaariaasa assersuunneqarsinnaanerata periarfissippaa – Newfoundland-imilu iluatsissimasat isummersornermut aallaavigalugit, Kalaallit Nunaanni tusarniaariaatsit demokratiimik naapertuilluarnersinneqarsinnaammata. Newfoundland toqqarneqarpoq, Kalaallit Nunaanni pissutsinut annertuumik assersuutissaqqittoqarnera pissutigalugu.

Nalilersuinnermi qaffasissutsit sunniuteqarfiusut pingasut aallaavigineqarput:

1. **Qaffasinneq:** Inatsisitigut sinaakkutit
amma kattuffiit aaqquussuusaanerat
2. **Akunnattoq:** Tassani NGO-t inissisimapput
3. **Appasinnermi:** Nunami innuttaasut

Appasinnermi inissisimasut eqqarsaatigalugit Newfoundlandimi Kalaallit Nunaannilu assigiimmik ajornartorsiortoqarpoq, tassa demokrati naapertorlugu tusarniaariaatsimut inuiaqatigiit peqataanissaminnut soqutiginninnerat amigaataammat. Kalaallit Nunaanni oqalliseriaaseq Newfoundlandimi pitsaanerorpassippoq, taavani avatangiisit oqallisigineqanngimmata. Assigiinngissutit Kalaallit Nunaanni suliariniakkat annertuut misilittagaqarfigineqannginnerat pissutigalugu tunuarsimaarfiginerannik pissuteqarsinnaapput, taamalu inissinikkut assigiinngitsut oqallisigineqarnissaat periarfissarissaarnerulluni. Soqutigisallit ataasiakkarlutik Kalaallit Nunaanni tusaaneqarnissaminnut periarfissarissaarnerupput.

Akunnattumi inissisimasut demokratiimik naapertuilluarneq eqqarsaatigalugu inissisimanerlupput. Ajornartorsiutigineqartut ilaat "Greenpeacep sunniuteqarneranik" aallaaveqarput. 1970-ikkunni Greenpeacep puisinik illersuiniarnera, sumiiffinni taakkunani marlunni nuannarineqanngilluinnarpoq. Tamatuma kinguneranik, avatangiisinik illersuiniaqatigiit Newfoundlandimi Greenpeacemut assersuunneqartarput oqallinnermullu peqataatinneqaratik. Tamanna Kalaallit Nunaanni avatangiisinik illersuiniaqatigiiffinnut taama anertutigisumik sunniuteqartinneqanngilaq, oqallinnermilu peqataatinneqarlutik. Tamakkuali nukissaaleqinertik assigiissutigaat. Minnerunngitsumik misissuititsinissaminnut paasissutissanillu pissarsiniarnerminnut killilimmik periarfissaqarnermikkut. Taamaammat innuttaasut paasissutissinneqarnissaat, pisuussutiniq soqutiginnittut akisussaaffigaat. Demokratiimik naapertuilluarinissaq eqqarsaatigalugu tamanna ajornartorsiutitut isigineqarpoq, akisussaaffik naapertorlugu pisuussutiniq soqutigisallit paasissutissiiuaannanngimmata, NGO-llu sunniuteqarsinnaanerak killilersorneqartarluni.

NGO-t tusarniaanermi peqataatinniarnerat Newfoundlandimi annertuumik sulissutigineqarsimavoq. NGO-t namminneq pisortatigut attaveqateqarfissaminnik katersipput taamaalillutik sunniuteqarsinnaanerminnut periarfissaris-saarnerrulerlutik. Oqartussat aamma NGO-nut tapiissuteqartarnermikkut, NGO-t aningaasassaaleqisut oqallinnermi peqataanissaannut periarfissillugit. Tamanna aningaasaleeriaaseq *intervenor funding-program* aqqutigalugu pisar-poq, suliariniakkanut arlaatigut soqutigisallit tusarniaanermut peqataanissa-minnut taperneqarnissaminnik tassunga qinnuteqarnerisigut. Taamatut periu-seqarnikkut, NGO-t aningaasaateqartorsuunngikkaluarlutik, tusarniaanerni peqataanissaat periarfissinneqartarpoq – Kalaallit Nunaannilu taamatut periu-seqarnikkut, suliariniakkanut annertuunut atatillugu tusarniaanerit demokrati naapertorlugu ingerlanneqarsinnaanerat pitsaanerulersinneqassammat.

Soqutigisallit qaffasinnertut inissisimasut eqqarsaatigalugit, demokratiimik naapertuilluaanerunissaq anguniarlugu Newfoundlandimi periutsinik nassaar-toqarsimavoq. Kalaallit Nunaanni innuttaasut ataatsimiitinneqartarnerat ingerlatsiviit ikittuaraannarnik malittarisassinneqarlutik isumagisussaasarpaat. Taamaammat tusarniaanermi anguneqarsinnaasut piaarinaatsoornikkuuneru-soq anguneartarput, ingerlatsiviillu anguniakkatik anguniarlugit sunniiniarsin-naanerisigut, tusarniaanerup arlaannaannulluunniit atassuteqanngitsumik ingerlanneqarsinnaanera innarlarsinnaallugu.

Newfoundlandimi arlaannulluunniit atassuteqanngitsunik oqartussaasoqar-poq, tusarniaanernik soqutigisaqartunillu peqataatitsinissaminnut isumagin-nittussanik. Qinnuteqaatoqarneri tamaasa kommissærimik ingerlariaatsinik ilusilersuisussamik toqqaasoqartarpoq. Tamatuma saniatigut, aatsitassarsiornis-samut akuersisartut avatangiisinut atatillugu akuersisartunit avissaartinneqarsi-mallutik, taama periuseqarnikkut, soqutigisanik aporaattoqarsinnaanera, AP-mi aarlerinarsinnaasoq, akornuserneqarpoq.

Taamaammat Newfoundlandimi periuserineqartut Kalaallit Nunaanni iluaqutaasumik periuserineqalersinnaapput:

1. **NGO-t akornanni suleqatigiinneq.** Pisuussutit atorluarneqarnerunissaat NGO-llu oqallinnermi nukittulerulernissaat tamatumuuna anguneqarsinnaapput.
2. **Intervener funding.** Taamatut periuseqarnikkut NGO-t inissisimanerat patajaallisarneqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaanni immikkut ilisimasallit kattuffiisa aamma ilanngunneqarsinnaanerat eqqarsaatigineqarsinnaavoq.
3. **Kommissæreqarnermik aaqqissuussineq.** Arlaannaannulluunniit atassuteqanngitsup soqutigisaqatigiinnik innuttanillu peqataatitsisinaasup pilersinneratigut, tusarniaanerit ingerlatsivinnut atassuteqarteqarunnaassapput. Tusarniaariaatsimut tatiginninnerulerneq aamma annikitsuinnarmik soqutiginninneq eqqarsaatigalugu annertusaataasinnaavoq.
4. **Aatsitassarsiornissamut neqerooruteqarnissamullu suliarinnittussat avatangiisit pillugit suliarinnittussanit avissaartinnerat.** AP-mi soqutiganik aporaattoqarnissaata pinngitsoortinnissaa taamatut qulakkeerneqassaaq. Tamatumalu saniatigut innuttaasut tusarniaariaatsimut tatiginninnerat pitsanngoriartinneqarsinnaassalluni.

INAAARUTAASUMIK NALILIINEQ

Siullertut imatut nalunaarusiornermi siunertaavoq, suliariniakkat annertuut pillugit Kalaallit Nunaanni tusarniaariaatsip demokratiimik qanoq naapertuitiginerata misissussallugu – aappaatigullu innuttaasut qanoq iliornikkut peqataanerutinneqarsinnaanerannut tikkuussinissaq siunertaalluni.

Naliliiniarnermi immikkoortut tamarmik tamakkkiiisumik immersorneqanngilat – paasissutissinneqarnissamullu periarfissat kiisalu oqallinnerup arlaanniluunnit naalagaaffiginiarneqannginnissaa pillugu oqallinneq ajornartorsiutitik malunnaatilinnik malitseqarpoq. Taamaakkaluartoq Kalaallit Nunaanni tusarniaariaatsip demokratiimik naapertuilluannginnerusoq oqaatiginiarneqanngilaq. Demokratiimik isiginneriaaseq nalunaarusiornermi anguniarneqartussatut nalilerneqarluni aallaavigineqartoq, naliliinerinnarmik tunngaveqarmat, tusarniaariaatsit arlaannaalluunniit naliliineri immikkoortunik 100 procentimik naammassissutaasinnaasoqanngilaq. Tamakkua tamarmik siunniunneqartunut tikkuussissutaannaapput tusarniaariaatsit pitsaanerulernissaannut aallaaviusinnaasut.

Periutsit arlalippassuartigut siunniussaq eqqorlugu ingerlanneqarput. Pisariaqartinneqartut pingaarnerit ilagaat, tusarniaanerni politikkimik suliallit innuttaasunik peqataatitserusussuseqarnerat, Kalaallit Nunaannilu politikerit peqataatitsinissaminnut piumassusearput. Soqutigisaqatigiit tanmarmik oqallinnerni peqataatinneqarnerat oqartussat nersorneqaatissaraat, piffissallu ingerlanerani tusarniaariaatsip pitsaanerulersinneqarnissaa piumassuseqarfigisimavaat. Tamatuma saniatigut assigiinngitsunik soqutigisalippassuit sunniteqarnissamullu assigiinngitsutigut periarfissagissaarneq pitsaaqutaapput. Assersuutigalugu Nunatsinni politikerit innuttaasullu imminnut angoriaannaanerat, immikkoorluinnartuuvuq pitsaaqutaallunilu. Taamaammat suliariniakkat annertuut eqqarsaatigalugit tusarniaasarnerit arlalinnik pitsaaquteqarput, demokratiimillu naapertuinnginnertut taaneqarsinnaanatik, kisianni ajornartorsiutigineqartut aaqqiivigineqartariaqarput.

Amigaatilinnik takussitissiisutitik paasissutissiisarneq paasissutissiiniarlunilu periutsit eqqumafigisariaqarneri pingaaruteqarnernut ilaapput. Taakkua

demokratimik naapertuilluarnermi tunngavigineqartussaanerat tamatumunnga pissutaavoq, aammali tamakkua naammassineqanngippata oqartussanik tatigininneq innarlerneqarsinnaammat. Uani nalunaarusiami immikkoortut tallimat saniatigut, tusarniaariaatsimut taakkunungalugu oqartussaasunut tatiginninneq tusarniaariaatsip Naalakkersuisullu tutsuiginarnerannut pingaaruteqarluinnarput. Taamaammat taakkununnga atatillugu ajornartorsiutit annertuumik pingaarutilittut aaqqiiviginiarneqartariaqarput.

Tamanna aamma pissutigalugu tusarniaanerit qarsupiiginnarluni allaffissornikut naammassiniaaginnarsinnaaneq pinngitsoorneqartariaqarpoq. Tusarniaariaatsimut oqartussanullu tatiginninnerup nalilerniarnerani, soqutigisallit tusaaneqartutut misiginerat apeqqutaavoq. Piffissaqartitsilluarneq ingerlatsiviillu inissisimanerannik pitsaanerusumik aqutsisinnaaneq suliniutigineqarfigisariallit pingaartut ilagaat.

Tusarniaanerni immikkoortut taakkua tallimat tamarmik naammassineqarsimanissaat pingaaruteqarpoq, imminnut tapertariittussaammata. Assersuutigalugu, innuttaasunut tamanut saqqummiussisinnaanerup pitsaalluinnarnera, naalagaaffigineqanngitsumik paasissutissiisoqarsinnaanera kiisalu soqutigisaqatigiit akornanni isummat naapitseriarsinnaanerak akornutissaqannginnerat iluaqutaasinnaanngillat – assigiinngitsunik soqutigisallit siluariniakkat pillugit paasissutissanik aallersinnaanngippata. Akerlianilli naliliiniarnermi immikkoortut sisamat taakkua pingaaruteqarpallaassanngillat, tusarniaanerit aalajangiinernut sunniuteqaataasinnaanngippata. Taamaammat immikkoortut tallimat tamarmik tusarniaariaatsimi naammassineqarsimasariaqarput.

Newfoundlandimi pissutsinut Kalaallit Nunaanni pissutsit sanilliukkaanni, maani tusarniaariaaseq malunnaatilimmik amerlanerusunik ajornartorsiutinik nassataqanngilaq. Ajornartorsiutit taamaallaat allaanerupput. Newfoundlandimi immikkut soqutigisat imminnut akerleriissinnaanerak innuttaasunut tamanut saqqummiussisinnaanerallu ajornartorsiutaapput. Taavani avatangiisinik illersuiniaqatigiiffiit peqataatinneqaartanngillat, Greenpeace-mut assersuuneqartarnertik pissutigalugu. Taasuma saniatigut, tusarniaanerni innuttaasut peqataatinniarnarat ajornakusoorpoq, nutaarsiassatut taaneqarsinnaasut soquti-

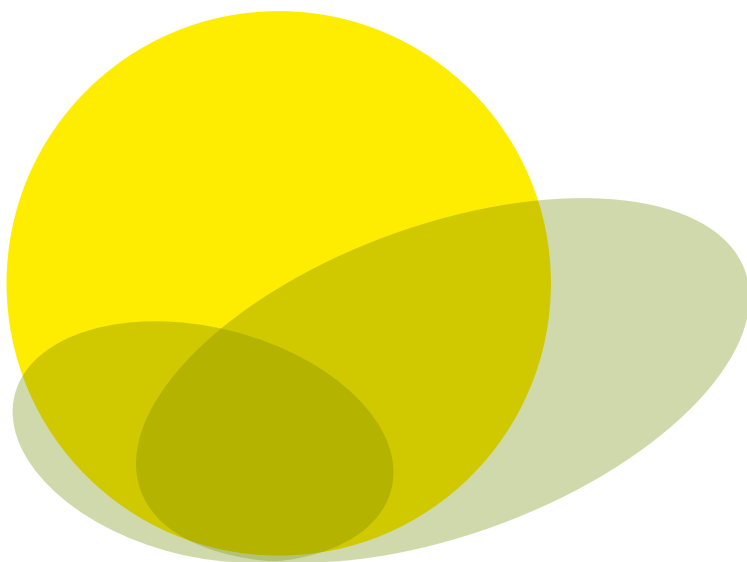
ginarunnaarmata, kiisalu suliariniakkat annertuut sunniuteqarnerat innutaasut sungiutiinnalermassuk. Tamanna Kalaallit Nunaanni taama annertutigisumik ajornartorsiutigineqanngilaq, soqutigisaqaqatigiit peqataatinneqarluarmata avatangiisillu pillugit apeqqutit oqallisigineqarluartarmata.

Newfoundlandimiulli suliariniakkat annertuut eqqarsaatigalugit misilittagaqarnerunerat pissutigalugu, Nunatsinni ilinniutigisinnaasatsinnik pissarsiffigisinnaavagut. Nunanimi allani misilittakkat Kalaallit Nunaanni ilinnniutigineqarlutik tusarniaariaatsimik pitsanngorsaataassutaasinnaapput. Newfoundlandimi pissutsit assersuutaannaapput.

Suliariniakkat annertuut Kalaallit Nunaanni tusarniaassutigineqarnerat pissusissamisut ingerlanneqanngitsutut oqaatigineqarsinnaanngilaq, Newfoundlandimilu periutsinut assersuullugu annertuunik ajornartorsiutitaqarpoq, taamaamat tusarniaariaatsimik pitsanngorsaajuarnissap politikikkikut piumasuseqarfiginera naapertorlugu, annertuumik pitsanngorsaanissap aallartisarneqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.

**Nalunaarusiaq una nalunaarusiavimmik maannakkut
kalaallisuunngortinneqartumiki naalisaanerinnaavoq.**

Kalaallit Nunaanni Sulisitsisut Peqatigiiffiat
Grønlands Arbejdsgiverforening
